

ВСТУП

Для життя кожної людини знаковими і неповторними є дві речі — народження і смерть. Народження супроводжується радістю, а смерть викликає смуток і сльози. У цій дипломній роботі постараємося поглянути на смерть з богословської перспективи. Феномен смерті можна розглядати лише в широкому антропологічному контексті, піднімаючи питання про сенс і мету людського життя. Таке богословське осмислення дає можливість сприймати смерть у світлі вічного життя.

За Божим задумом, людина була створена на образ і подобу Божу (Бут.2. 27), вона мала розвиватися і вдосконалюватися завдяки розумові, яким наділив її Бог, щоб жити безсмертно у нетлінні. Проте у раю людина через спокусу диявола переступила Божу Заповідь, споживши заборонений плід з дерева пізнання (пор. Бут. 2. 16-17). Внаслідок непослуху у людське життя входить смерть, яка згодом поширюється на все людство.¹ Як наголошує Н. Василядіс в своїй книзі «Таїнство смерті», яка є джерельною у даній праці, людина була наділена повною свободою, вона сама обрала для себе майбутнє.² Питання смерті завжди бентежило людство, яке і по сьогодні шукає пояснень цього феномену на різних рівнях. У цій роботі ми хочемо запропонувати християнську позицію, згідно якої смерть — це перехід до вічного, непроминаючого буття. Християнське пояснення смерті допоможе людині подолати страх та небажання прийняти факту своєї смерті. Цей страх є настільки великим, що спонукує людину за допомогою різних засобів намагатись продовжити тривалість життя, або не бажаючи терпіти, зробити смерть приємною, швидкою, легалізуючи евтаназію.

Дуже важливим в християнському осмисленні смерті є досвід святих отців, які залишили багату богословську спадщину, присвячену цій тематиці. Ми постараємось у своїй роботі представити їхні основні думки відносно питання смерті, які вони завжди розглядали в ширшому богословському контексті.

Феномен смерті поєднує земний вимір буття із потойбічною реальністю, яка є істотно відмінною від нашої здатності її раціонально осягнути чи адекватно виразити. Те, що людська істота єднає у собі і матеріальний, і духовний виміри, показує її приналежність до чогось незбагненого, божественного. В християнській перспективі смерть стає зрозумілою та спасительною у світлі Воплочення, Воскресіння, сходження Ісуса до аду. Однак щоб прийняти її як дар для людини, необхідно мати духовну підготовку.

Запропонована праця складається із трьох розділів. У першому розділі, який включає в себе чотири підпункти, на основі текстів Святого Письма, есхатологічного вчення святих отців спробуємо пояснити походження смерті, її вплив на людину. Смерть — це наслідок гріхопадіння, тому ставимо перед собою питання, чому людина погодилась на гріх, що її стимулювало і чим вона керувалась у своєму виборі.

Святи Отці розрізняли фізичну і духовну смерть. Тому в одному із підпунктів ми подамо визначення цих термінів і розглянемо ту дійсність, яку вони окреслюють. Зробимо це на підставі вчення Григорія Богослова, Іринія Ліонського, Атанасія Великого, Івана Дамаскина та Максима Ісповідника, оскільки їхні богословські твердження в цій ділянці є найбільш систематичними і виразними.

В другому розділі дипломної роботи ми заторкнули тему перемоги над смертю. Справжній зміст таїнства смерті можливо побачити у світлі Божественного Об'явлення. З Святого Письма черпаємо змістовну відповідь, що смерть увійшла у світ через гріх і є прямим наслідком його. Якщо до Воплочення Ісуса смерть була страшною та не несла жодної перспективи на майбутнє, то вже після народження Логосу постає нова можливість вічного життя при умові, що людина слідуватиме за Христом. Він Своєю смертю зруйнував ад, а у своєму Воскресінні дає можливість кожному, хто увірує в Нього, прийняти дар життя.

Третій розділ присвячений темі приготування людини до смерті. Тут ми вкажемо на важливість роздумування і пам'яті про смерть. Така духовна практика дуже корисна в духовній боротьбі з гріхом, а також вона допомагає подолати страх, який супроводжує людину. Найкращим приготуванням до смерті для християнина є св. Покаяння, в якій Бог прощає гріхи. Тому людина стає готовою до переходу у вічність. Під час написання роботи використано методи синтезу, аналізу і компіляції.

На жаль, сьогодні не існує ґрунтовних праць українською мовою, на цю тему, що стало причиною того, що ми здебільшого будемо опиратися на російськомовні джерела. Бібліографічною базою для праці стали як твори Отців, так і праці православних богословів ХХ століття: Георгія Флоровського (1893-1979), Іларіона Алфеева — (1966 р. нар.), Антонія Сурожського (1914-2003), Івана Мейендорфа (1926-1992) та інших. Наша праця не претендує на повне висвітлення цієї тематики. Це радше намагання систематично осмислити таїнство смерті у східнохристиянській традиції та спроба передати важливість і глибину цієї події у житті кожного християнина.

ВИСНОВКИ

У цій дипломній роботі ми спробували дослідити і показати, що смерть — це велике таїнство, це перехід людини від земного життя до вічності. Наше дослідження показало наскільки важко є систематизувати феномен смерті та представити його у рамках конкретної методології. Ми поставили перед собою завдання представити тему смерті у філософській парадигмі, також спробували досліджувати її розуміння у середовищах нехристиянських культур чи релігій. Нашою метою було показати християнський погляд на смерть у богословському осмисленні святих отців. Цієї мети не вдалось би досягнути без звернення до відповідних текстів Святого Письма а також до творів різних богословів, які стосуються даної проблематики.

Завдяки цій методології ми ствердили, що смерть увійшла у життя людини внаслідок гріхопадіння прародичів у раю. Людина, зловживши Богом даровану свободу, відвертається від Свого Творця — Джерела Життя. Таке відкинення Бога стає духовною смертю, яка передує смерті фізичній.

Єдиним сотеріологічним способом спасти людину від рабства смерті з усіма її наслідками було Воплочення та смерть Єдинородного Сина Божого. Оскільки смерть увійшла через свободну волю людини, що сягнуло трагедії космічного значення, Господь також вільно жертвується, щоб подолати пошкодження людської природи та розрив зв'язку душі і тіла.

Христове Воплочення стало початком знищення смерті через прихід у світ Людини-Бога, над Яким смерть не панує. Ісус на Хресті через досконалу любов до людини вмирає, та, з'єднавши з Собою всю вселенну, оживотворяє її. Для людини найвищим актом послуху Господеві буде наслідування Христа аж до смерті, не зі страху, але вільно з любові до

Того, Хто «рятує від смерті» (Ос. 13. 14). Коли Христос вмер і Воскрес, смерть стала переможеною, втратила свою силу. Вона тепер не є прокляттям для людини, але дверима до вічності, пройшовши через які, зможемо з'єднатися з Богом. Коли Христос Воскрес, радикально змінюється значення смерті, яка тепер стає переходом до життя. У нашій дипломній роботі ми наголосили, наскільки важливим для кожного християнина є приготування до смерті, щоб завжди бути готовим до зустрічі із Господом. Пам'ятаючи про смерть, людина остерігатиметься гріха та чекатиме на смерть, як на перехід до вічності. Віруюча людина не боїться смерті, бо знає, що смерть подолана. Боятися смерті можуть нерозкаяні, повчають Отці Церкви, бо вони не готові до зустрічі з Богом, і їх чекає осуд за гріхи. Тому, щоб належно підготуватися до смерті, потрібно, як навчають учителі духовного життя, чинити покаяння визнаючи свої гріхи перед Богом, як розбійник на хресті. Людина через покаяння, знову стає дитиною Божою, Він, як милосердний Бог, приймає кожного розкаяного. Потрібно каятися за життя, бо після смерті в людини вже не буде можливості щось змінити.

Наша дипломна робота не претендує на вичерпне представлення проблематики таїнства смерті, а є лише спробою торкнутися свідомість сучасної людини, яка не хоче в це

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ФЕНОМЕН СМЕРТІ	6
1. Смерть як наслідок гріхопадіння	6
2. Зв'язок смерті з свободою	10
3. Духовна смерть	15
4. Погляд святих отців на смерть	18
4.1 Святий Григорій Богослов	19
4.2 Святий Іриней Ліонський	20
4.3 Святий Атанасій Великий	23
4.4 Святий Іван Дамаскин	25
4.5 Святий Максим Ісповідник.....	27
РОЗДІЛ II. ПЕРЕМОГА НАД СМЕРТЮ	30
1. Воплочення Бога — початок знищення смерті	30
2. Розрушив Ти хрестом Своім смерть	34
3. Воскресіння і сходження в ад	37
4. Смерть до і після Христа	41
РОЗДІЛ III. ПРИГОТУВАННЯ ДО СМЕРТІ	44
1. Пам'ять про смерть	44
2. Страх перед смертю	47

3. Покаяння перед смертю	52
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58